

Тамара СТОИЛОВА
Институт по история – БАН
София, Българија

РУСИЈА И ДУБРОВНИК ПОЧЕТКОМ ХVIII ВЕКА

Налазећи се на источној јадранској обали, Дубровачка република није пропустила могућност да искористи географски положај, и да се претвори у један од већих трговачких центара како на Јадрану, тако и на целом Средоземљу. Њен стратешки положај између Турске, Хабзбуршке монархије и Млетачке републике чинио ју је и политички значајном, и у великој мери утицао на релативно независтан положај. Основни принципи на основу којих се организовала управа и политика Дубровника, под заштитом најмоћнијег суседа, Османског царства, били су прокламована неутралност, добра обавештеност и коришћење информација, што је захтевало неопходно постојање добро развијене дипломатске службе. Мноштво дубровачких представника у Средоземљу и у свим значајним центрима европске политике, сакупљало је и прослеђивало информације неопходне за развој трговине и поморства, који су били темељ економије и политике Дубровачке републике. На првом месту, интереси су јој диктирани везама са Османским царством и Римом, а затим и са Француском.¹ Интереси, али и могућности Дубровника, нису укључивали и тежњу за контактима са Русијом. Међутим, активна политика Москве/ Санкт Петербурга крајем XVII и током целог XVIII века, укључује је у његову сферу деловања. Као поморски центар, са положајем до османске територије, Дубровник је пружао добре могућности за развитак трговачке делатности, али и за надгледање суседних територија. Заинтересоване европске државе због тога у њему отварају конзулате, који немају само трговачку функцију. Током осамдесетих година XVIII века конзулат у Дубровнику отвара и Русија.

¹ В. Павловић, *Diplomacija Dubrovačke Republike uoči njezina pada i diplomatsko konzularni prijem austrijskog predstavnika Ivana Timonija*, Povijesni prilozi, t. 25, Zagreb 2003, 282-283.

Интерес Русије за Јадран и Средоземље, као дела целокупног политичког система који обухвата Европу и Османско царство, формира се споро. Политичка, друштвена и економска историја Русије од времена Петра I и током целог XVIII века показује трајну и одлучну оријентацију ка Европи. При том, Русија није запоставила ни исток, где је имала политичке и економске интересе, и где се налазило много од корена њених традиција и обичаја. Занимљиво је да и том правцу руске политике свој допринос дају и неки Дубровчани.

Ово истраживање обухвата везе Русије с представницима Дубровачке републике у првим деценијама XVIII века, као део њених покушаја да значајније учествује у политичком животу Европе. У то време, Османско царство и његови европски поседи, као и цело Средоземље, посматрани су као јединствена политичка целина, састављена од различитих, испреплетаних интереса и проблема. Дубровник је у томе био учесник, али и објект који све чешће привлачи пажњу Русије. Односи између огромне евроазијске империје и мале јадранске републике могу се мерити са помоћу које су поједине дубровачке личности указивале руској дипломатији у Цариграду. Неки од њих имали су важан допринос у изградњи и остваривању руске политике у Средоземљу, као и Османском царству и хришћанима у његовим европским деловима.

Старе интересе и везе са Јадраном и целим Средоземљем имала је и Хабзбуршка монархија. Њен резидент у Дубровнику, Доменико Коррадино, имао је нарочите заслуге за добру информисаност у Бечу током Великог бечког рата 1683-1699. године, када су Хабзбуршка монархија, Млетачка република, Пољска и Русија били уједињени у Свету лигу против Османског царства. Основне информације које је Коррадино слао у Беч тичале су се војних дејстава и могућности за склапање мира, затим стања у Османском царству и збивања у областима које су се налазиле близу ратишта. Део информација које је Доменико Коррадино слао цару Леополду I односи се и на Дубровник, као и на жеље становника околних области да прихвате хабзбуршку власт и покровитељство. Коррадино пише и о покушајима Млетачке републике да маргинализује Дубровник, свог трговачког и поморског супарника. Из различитих извора потичу и информације о стању на османским територијама и о антитурским покретима међу балканским народима. Међу њима су и оне које је у Цариград донео дубровачки конзул Лука Барка.²

² I. Schwarcz, St. Spevak, E. Večeva, *Hoffnung auf Befreiung. Dokumente aus Österreichischen Archiven zur Geschichte Bulgariens (1687-1690)*, *Miscelanea Bulgarica* 15, Wien 2004, 15-46, 51-55, 60-62, 66-68, 71-75, 79-80, 84-87, 97-99, 105-109, 111-113, 123-136, 140-149, 151-154, 174-177, 224, 239-245.

Односи између Хабзбуршке монархије и Дубровника током XVIII века били су обострано и редовно одржавани, а у ратним временима међу њима се све чешће јавља и Русија. Објашњење за то је јасно: на истом простору преплићу се интереси три империје, а Дубровник је био тачка пресека од изузетног стратешког значаја. Још раније, у центру руског интереса за Средоземље била је Млетачка република. Током 1582/1583. године, детаљно су је описали руски посланици Мовлињанов и Васиљев, а 1656. и посланик Чемоданов. Град Венеција оставио је на њих јак утисак, али акценат у њиховим извештајима био је на привредном животу, производњи и трговини.³ Неколико десетина година касније, 1698, у Пераст, на источној јадранској обали, на обуку у поморску школу Марка Мартиновића послато је 17 младих руских дворјана. Сем конкретног циља обуке, Мартиновићеви руски ученици постигли су успех и на ширем плану, који потпуно одговара реформским идејама спровођеним у Русији: у време практичне обуке, они су посетили Дубровник, Бар, Херцег Нови и Рим, и упознали се са историјом и културним споменицима Јадрана и једног дела Средоземља.⁴

Руско присуство у Јадрану пробудило је интересовање словенског становништва за Русију. У то време у Перасту и Боки Которској пронела се и слава Петра I. Као ослободиоца од Турака славе га и дубровачки књижевници, језуита Игњације Градић, и католички свештеник Стијепо Русић. О популарности Петра I сведоче и песме анонимног дубровачког песника с почетка XVIII века.

На Карловачкој мировној конференцији почетком 1699 године, руски представник Прокопије Возњицин (иначе посланик у Бечу) користио је као преводиоце српске архијереје и свештенике, међу којима су били и патријарх Арсеније III Црнојевић и монах Григорије. По повратку из Карловаца Возњицин је послао Григорија цариградском патријарху Доситеју, да сазна колико би Русија могла да рачуна на помоћ православног становништва у Османском царству у случају рата против њега. Одговор патријарха Доситеја вероватно је био охрабрујући, чим је Возњицин уверавао Петра I да ће руска војска бити подржана од целог православног становништва ако се појави на Дунаву.⁵

³ „Око всей великой России”. Об истории русской дипломатической службы XVI-XVII веков, Москва 1989, 41, 45.

⁴ А. П. Бажова, *Русско-югославянские отношения во второй половине XVIII в.*, Москва 1982, 184-188.

⁵ М. Костић, *Култ Петра Великог међу Русима, Србима и Хрватима у XVIII веку*, Историјски часопис САН, књ. VIII, 1958, Београд 1959, 87, 96-97, 99-100.

Током 1698. у Венецији је боравио пратилац Петра, I Петар Андрејевич Толстој. Циљ његовог путовања у Европу, као и осталих руских дворјана, био је јасно одређен: да се обучава у „новој војној вештини и дисциплини”. Упоредо с тим Толстој је требало да опише све што види. Резултат тог савесно обављеног задатка је сведочанство о успешно завршеном морнаричком курсу у школи Марка Мартиновића, и велика књига с путничким белешкама о природним и културним знаменитостима, политичким и економским везама држава и градова које је посетио. Неколико година касније, већ као руски посланик при Порти, П. А. Толстој описује Османско царство и његове поданике. Целокупна дипломатска активност подређена је идеји о ширењу руског утицаја у политичким односима међу европским државама, и интензивирању руске политике према Османском царству. Упознавање са територијама које се граниче с њим био је први успешан корак који је Толстој направио у време путовања од Венеције до Дубровника током 1698. године.⁶

* * *

П. А. Толстој је одређен за руског посланика у Цариграду указом Петра I од 2. априла 1702. године. У османској престоници он је имао могућности да изблиза оствари увид у живот царства, да се оријентише када се ради о односима европских држава према њему, да прима информације о стању у целом средоземном региону, укључујући и Дубровачку републику. Стално дипломатско представништво у Цариграду увећало је могућности Русије да надледа султанове православне поданике, и да успоставља и одржава контакте с њима. Информације које је почетком XVIII века слао из Цариграда су доста поуздане, детаљне и добро сређене.⁷

---

⁶ *Путешествие стольника П. А. Толстого по Европе 1697-1699*, Москва 1992.

⁷ Знања П. А. Толстоја о Османском царству и њему потчињеним народима заслужују пажњу и за данашње истраживање тог проблема. Она су део европског упознавања Источне Европе и Оријента почетком XVIII века. Осим личног интересовања према Османском царству у време боравка у Цариграду, Толстој је имао и раније информације, добијене у време путовања по пограничним територијама током 1698, али и услед доброг познавања путописне и специјализоване литературе о њему. Сем познатог дела „Стање народа у Турској 1703.”, П. А. Толстој превео је и руским читаоцима учинио доступним дела страних аутора, међу којима су географски „Опис Црног мора”, за који се претпоставља да је превод с италијанског, али са од Толстоја провереним основним чињеницама, као и током XVIII века у Европи популарну књигу Пола Рикoa „Садашње стање Османске империје”. П. А. Толстој је међу руским дипломатама с краја XVII – почетка XVIII века

У време своје дипломатске мисије у Цариграду, П. А. Толстој користио је услуге патријарха Доситеја, али и неких Дубровчана, који су се у то време налазили у османској престоници, и били су добро упознати са приликама, обичајима и навикама у царству. Из извештаја посланика јасно је да он координира активност својих помоћника, контролише информације, пореди и анализира примљене податке, прави изводе и уопштавања, и не пропушта да се захвали подређенима за добро обављен посао подвлачећи корист од тога.⁸

Један од сарадника П. А. Толстоја био је и Лука Барка, драгоман дубровачких представника, који су пристигли у османску престоницу с харачем, плаћаним сваке три године.⁹ Он је први дубровачки конзул у Цариграду након установљавања те дужности током 1688.¹⁰

Пре свега, Лука Барка био је трговац, са давно успостављеним везама у Цариграду, али и у другим градовима Османског царства. Та чињеница објашњава и његову готово искључиву окренутост ка збивањима у империји и на њеним границама током осамдесетих и деведесетих година XVII века, када је рат Свете лиге против Османског царства покренуо становништво и у неким унутрашњим областима Балканског полуострва.¹¹ Након склапања Карловачког мира 1699. године,

---

који имају допринос и новој језичкој политици у руској држави. Л. А. Ольшевская, С. Н. Травников. „Умнейшая голова в России...”, Путешествие стольника П. А. Толстого по Европе, 287; *Русский посол в Стамбуле. Петр Андреевич Толстой и его описание Османской империи начала XVIII века*, Москва 1985; Т. К. Крылова, *Статейные списки петровских дипломатов (1700-1714 гг.)*, Проблемы источниковедения, т. IX, Москва 1961, 163-168; Л. С. Андреева, *Рукописное наследие предков Л. Н. Толстого как памятник русского литературного языка первой половины XVIII века*, www.kcn.ru/tatru/universitet/miku/konf_tolstoi/s12.htm.

⁸ Л. С. Андреева, *op. cit.*

⁹ Дубровачки драгоман обично нису разумевали ситуацију, и нису били посебно корисни изасланицима у Цариграду. Изузетак међу њима је Лука Барка, кога сви изасланици спомињу са захвалношћу – V. Miović, *Dubrovačka diplomatija u Istanbulu*, Zagreb-Dubrovnik 2003, 158.

¹⁰ *Ibid*, 190-195; В. Винавер, *Дубровник и Турска у XVIII веку*, Београд 1960, 7, 11, 37, 63.

¹¹ У време 1688/1689, Лука Барка је саопштио властима у Дубровнику вести о промени у управној структури Османског царства и о покушајима Порте да успостави дипломатске контакте с Француском, Енглеском и Холандијом, о стању османске флоте и страху Порте од млетачког напада, о бројности и саставу османске војске послате против хабзбуршке армије и њеној маршрути, о неслагањима међу појединим османским првацима, о Типровском устанку и судбини устаника... Информације добијене од Луке Барке слате су у Беч преко хабзбуршког представника у Дубровнику Доменика Корадина. I. Schwarcz, St. Sprevak, E. Večeva, *op. cit.*, 62-65, 149; П. Петров, *Лука Барка – дубровнички трговец и разузнавач*, Известия на државните архиви, т. 76, София 1998, 219, 224-226; В. Г. Воловников, *По дорогам Востока и времени (Введение)*, Посланник Петра I на Востоке. Посольство Флорио Беневени в Персию и Бухару в 1718-1725 годах, Москва 1986, 13, 142.

основни задатак Луке Барке, као дубровачког конзула у Цариграду, био је да поново установи стари положај Дубровника и статус привилеговане трговачке земље. Предлози Луке Барке предвиђали су трговачко посредништво Дубровника за увоз и извоз посебно важних производа у највећим трговачким центрима Османског царства, као и предлог да се у Цариграду тргује и са производима транспортованим преко Црног мора. Истовремено, Лука Барка водио је и преговоре с Портом о висини харача, који јој је Дубровачка република плаћала.¹²

Познати „Опис турскога народа”, у коме П. А. Толстој даје богату слику Османског царства и у народа који га настањују, настао је уз активну помоћ Луке Барке. Сем тога, Баркини трговачки послови омогућили су Толстоју да направи скицу о могућности трговања у Црноморском басену. Обавештеност Луке Барке у политичким, војним и поморским питањима, као и по питању унутрашњег уређења и стања Османског царства, била је од кључне важности за састављање тачне слике о томе, с корисним информацијама за руску владу.¹³

Јула 20. 1709 године П. А. Толстој известио је из османске престонице о смрти Луке Барке, и истовремено навео као заменика његовог синовца Луку Кирика.¹⁴ Поред тога што је био наследник на конзулском положају, Лука Кирико био је и преводилац у британском посланству у Цариграду.¹⁵ П. А. Толстој је тврдио да је нови дубровачки конзул рођени брат Николаја Барке, преводиоца код канцелара Г. И. Головкина. Њему је Толстој проследио следећу молбу: „Сава Владиславић да пише поменутом Луки да ради за руског цара, онако како је радио његов покојни стриц Лука”, и објаснио повод да затражи интервенцију Рагузинског: „... сви они су примили Саву Владиславића за свог патрона”. Захваљујући њему, руски посланик у Цариграду повезао се с људима „који су брзо могли да разумеју тајне Порте” и да му их саопште.¹⁶ Тако се показало да су сви

---

¹² Као дубровачки дипломатски представник у османској престоници, Лука Барка држао је и конзулате на Кипру, Каиру и у Александрији. П. Петров, *op. cit.*, 216-217; В. Винавер, *op. cit.*, 7, 63.

¹³ Т. К. Крылова, *op. cit.*, 170-173.

¹⁴ У руској дипломатској кореспонденцији он се најчешће помиње као Лука Барка, и то понављање имена повремено ствара проблем у истраживању дипломатских радњи у Цариграду током првих деценија XVIII века. Видети: С. Ф. Орешкова. *Русско-турске одношенија в начале XVIII в.*, Москва 1971; Т. К. Крылова. *op. cit.*, 176.

¹⁵ Касније је успешно радио на закључивању мировног уговора у Пожаревцу (1718) и Београду (1739). Имао је заслуга и за дубровачко морепловство на Леванту. Умро је децембра 1749 године. В. Винавер, *op. cit.*, 11; V. Miović, *op. cit.*, 115; Z. Šundrica, *Obavještajna služba Dubrovačke republike u 18. stoljeću (Epizoda austrijsko-turskog rata 1737.-1739.)*, *Analі Dubrovnik* 37 (1999), 161.

¹⁶ *Письма и бумаги императора Петра Великого*, т. 9, вып. II, Москва-Ленинград 1952, 1001; С. М. Соловьев. *Сочинения*, т. 15, Москва 1993, 64.

важнији дубровачки представници, који су имали везе са руском дипломатијом у време Петра I, били повезани међу собом, при чему су признавали водећу улогу Саве Рагузинског.

* * *

Сава Лукић Владиславић, рођен у старој српској породици у Попову, у Херцеговини, познат пре свега по презимену, напушта родно место и живи у релативно слободним областима на обали Јадранског мора. Током 1687. био је у Дубровнику, одакле га је трговина одвела у Француску, Шпанију, Венецију и Цариград. Тамо се сreo са дипломатским представницима Русије, и примио од Д. М. Голицина „проезжий лист”¹⁷ (26. септембра 1701 године). Новембра 6. 1701. стигао је са робом у Азов¹⁸ заједно са Грком у руској служби, грофом Николајем Мандрикаријем. Затим је продужио за Москву, где је стигао 26. марта 1703, и изјавио „да је стигао како својим трговачким пословима, тако и да види Москву, а највише да прође пут од Црног мора до Москве”. У време боравка у Москви примао је и плату (50 копејки дневно)¹⁹, што говори о добром пријему и разумевању значаја активности које је предлагао. Петар I одмах је проценио могућност да искористи познанства и везе Саве Владиславића Рагузинског, који се добро сналазио не само у трговини, већ и у најситнијим детаљима политике вођене од великих држава у Европи и Азији. У Русији је Владиславић наставио да се бави трговином, али и да прихвата немале политичке одговорности и учествује у дипломатским мисијама.

За име Саве Владиславића Рагузинског везан је и један од првих покушаја Русије да покаже своју намеру да стави под покровитељство православно становништво Балкана. Петар I послао је молбу дубровачком сенату да Рагузинском дозволи да у свом дому сагради православну цркву.

¹⁷ *Проезжий лист*, једнократна путна исправа којом се дозвољава путовање по руским земљама.

¹⁸ По аутору књиге „Соратници Петра”, описане од Јевгенија Попова, брод на коме је Сава Владиславић Рагузински путовао од Цариграда до Азова, био је под заставом св. Влаха, заштитника Дубровника. Видети: Е. Попов, *Предка Пушкина в Россию привез серб*, Парламентская газета, № 29 (908) 07 февраля 02 года. – <http://www.pnp.ru/archive/09083022.html>

¹⁹ Н. Н. Бантыш-Каменский, *Обзор внешних сношений России (по 1800 год.)*, ч. 2, Москва 1896, 242; Документи о путовању Саве Владиславића Рагузинског до Москве и обратно са задацима за руског посланика у Цариграду, П. А. Толстоја, као и документи о његовој трговачкој делатности, о коришћењу привилегија и преписци с руским државницима налазе се у ЦГАДА, IV. Коллекции посольского приказа из МГАМИД, Дела по сношениям России с иностранными государствами, ф. 59 (Сношения России с Рагузой) – <http://guides.rusarchives.ru/browse/guidebook.html?bid=147&sid=289574>

То писмо је прво сведочанство о постојању веза између Русије и Дубровника. Дубровачки сенат препознао је политички циљ ка сличном покровитељству, и да не би допустио руски утицај у држави, а можда се консултујући и с Портом као вазал, одбацио је молбу Петра I. Преговори су се продужили све до седамдесетих година XVIII века, и завршени су дозволом за изградњу православног параклиса.²⁰

Трговачке операције Саве Рагузинског биле су тесно повезане с руском владом и пре 1708, када се коначно преселио у Русију. Грамата издата 2. априла 1705. дозвољава му да слободно тргује по Русији. Рагузински набавља за руску армију сукно, и користи привилегије у трговини преко Архангелска производима од стратешког значаја. Његови трговачки агенти и извршиоци трговачких операција пролазе без сувишног чекања на руској граници.²¹ Трговачки партнер Рагузинског био је енглески конзул у Русији, Чарлс Гутвел, с којим је откупио права на трговину дуваном, поташом, смолом, црвеним бакром, а имао је улогу и у градњи бродова.²² Рагузински је откупио и право да узима царину за уношење разних производа у Украјину. У тој активности учествовао је и Дубровчанин Петар Лупиш.²³

Трговачка активност и везе које је Рагузински имао с османским земљама и Средоземним морем, чиниле су га корисним и као финансијског посредника. Посебне заслуге у томе имао је његов однос са П. А. Толстојем. Тако је на време прибављена сума од Саве Владиславића Рагузинског

---

²⁰ А. П. Бажова, *Русско-југославянские отношения...*, с. 54. Дозвола је реализована након што је у Дубровнику отворен руски конзулат. О мотивима Дубровника да то одбије, као и о току самих преговора видети: В. Винавер, *op. cit.*, 137, 150-151, 153. Русија је покушавала и на друге начине да се наметне као покровитељ православних. Крајем 1710, Петар I је послао грамату венецијанском дужду са захтевом да буду сачуване вековне привилегије православне цркве Светог Ђорђа у Венецији. Пре тога, током 1700. и 1709. године поставила је питање светих места у Палестини пред Портом, тражећи да буду враћена Грцима. Током 1698, руски посланици у Бечу Головин и Возницин одазвали су се молби српског патријарха Арсенија III Црнојевића, и заложили су се за Србе у Хабзбуршкој монархији. Резултата није било, али тај покушај постао је преседан за следеће покушаје. Хабзбуршки цар, међутим, није уложио званичан протест, којим би ставио до знања да се ради о мешању у унутрашње ствари његове државе. *Письма и бумаги...*, т. 10, Москва 1956, 759.

²¹ *Письма и бумаги...*, т. 10, 230, 411, 422, 655; т. 12, вып. I, Москва 1975, 368, 390; *Политические и культурные отношения России с югославянскими землями в XVIII в.* Сборник документов, Москва 1984, 27; Рагузински наставља да води трговачку делатност између Далмације и Русије. А. П. Бажова. *Русско-югославянские отношения...*, 163; С. М. Соловьев. *op. cit.*, т. 16, Москва 1993, 467.

²² *Письма и бумаги...*, т. 12, вып. I, 123, 390; вып. II, Москва 1977, 425.

²³ *Ibid*, т. 10, 359-360, 727; т. 12, вып. I, 390.

решила проблем недостатка новца у руском посланству, који се појавио крајем 1708. године, и смирила ситуацију у османској престоници.²⁴ Када није био у прилици да помогне лично, он је тражио и налазио друга решења.²⁵ Као искусан трговац Рагузински је био користан и у прикупљању скупоцених кожа, које је руска влада слала као дарове у Цариград.²⁶

Крајем 1710. године, „за верну и усрдну службу” Сава Рагузински је произведен у „дворског саветника за послове на православном истоку”. Добио је и три села у Украјини: Тополу, Вишењу и Парфењовку.²⁷

Сведочанство о високом положају Рагузинског види се и у неким, на први поглед, неважним чињеницама. На пример, кућа у Петербургу била му је у центру, међу кућама високо ранжираних државних чиновника.²⁸

По снази свог положаја, а највише због познавања стања у Османском царству, он је учествовао у решавању дипломатских и политичких питања повезаних с њим, а остваривао је и везу између Петра I и Посолског приказа, док је Приказ још увек био у Москви.²⁹

У време рата између Русије и Османског царства 1711 г., Рагузински је послат код команданта руске армије, фелдмаршала Б. П. Шереметјева, у својству „министра и саветника”.³⁰ Али, активности повезане са предстојећим ратом започеле су још раније. Крајем 1710, или почетком 1711, када је рат објављен а руски посланик П. А. Толстој затворен у тврђаву Једикеле, Сава Рагузински прави своје предлоге за војне и дипломатске кораке, који би Русији обезбедили успех. По њему, требало је да се искористи могућност да папски нунције у османској

²⁴ *Ibid*, т. 8, вып. I, Москва-Ленинград 1946, 270; т. 9, вып. I, Москва-Ленинград 1950, 90; вып. II, 692; т. 11, вып. II, Москва 1964, 277, 590.

²⁵ Током фебруара 1709, Сава Владиславић Рагузински одговорио је Петру I да нема свог новца у Цариграду, и да не може да пошаље Толстоју полису на 10 хиљада рубаља или 20 хиљада левки. Али, брзо је нашао излаз. Предложио је да сума буде послата у чехима (чех – литванска монета, једнака једној московској копејки) из заплетење благајне хетмана Мазепе, који је пребегао Швеђанима. Тако је и било. *Писма и бумага...*, т. 9, вып. I, 54, 99; вып. II, 635-636, 711-712.

²⁶ *Писма и бумага...*, т. 12, вып. II, 181, 438.

²⁷ *Ibid*, т.10, 655; т. 11, вып. I, 347.

²⁸ *Ibid*, т. 12, вып. I, 249.

²⁹ *Ibid*, т.12, вып. I, 151, 209, 249, 264, 481; С. М. Соловьев. *op. cit.*, т. 17, Москва 1993, 321. Као курир, обавезан да извршава различите задатке, укључујући и оне од Петра I, у кореспонденцији из 1710, помиње се синовац Саве Владиславића Рагузинског, Јефрем Ивановић Рагузински (умро 1749. године). Посебну пажњу заслужује писмо цара капетану-поручнику Г. Г. Скорнякову-Писареву од 25 маја 1710, којим наређује Јефрему да не буде беспослен, већ да се обучава за „бомбардирство”. – *Писма и бумага...*, т. 10, 149, 152, 160, 281, 598, 600, 606.

³⁰ *Писма и бумага...*, т. 11, вып. I, 222, 451, 486, 492, 494-495.

престоници позове православне и католичке владике у Албанији и Македонији да дигну вернике на устанак „јер је дошло време за њихово избављање от турског поданства”. За остварење тог циља, нунције треба да хришћанима пошаље угледне и умне људе, али и царске грамате, којим им се обећава јака подршка Русије. Рагузински предлаже и конкретну личност – Матију Змајевића, рођеног у Перасту. У то време, Змајевић је био заточен у Једикуде, заједно са П. А. Толстојем.³¹ Рагузински предлаже да се пошаље и грамата у Дубровачку републику, затим српским кнезовима и другим утицајним особама, којима треба обећати велике привилегије. Такође је предложио да се грамате у Дубровник и осталим тамошњим хришћанским становницима пошаљу по суздаљском ђакону Петру „Сербенину”, који је био родом из тих области и познавао многе личности. Сем тога, предлагао је и да се по српском куриру, послатом у Русију од тамошњег (црногорског) митрополита, пошаље писмо с позивом на устанак, а у Млетачку републику да се пошаље човек који треба да разјасни какве су њене намере.³² Као саветник у Шереметјевљевом штабу, Рагузински је предлагао да се у помоћ позову и господари Молдавије и Влашке.³³ Сви предлози Рагузинског су испуњени.

Током септембра 1712 године, када су Русија и Османско царство поново били између рата и мира, Рагузински је послао Петру I услове, који по њему треба да буду испуњени да би се сачувао мир.³⁴ Активан рад Саве Владиславића Рагузинског у време рата добро је процењен не само од руске стране. Током преговора у јулу 1711, један од услова Порте била је и предаја „неког Саве, родом од Рагузе”.³⁵

Током 1713/1722 године, Сава Рагузински као трговински и финансијски агент Русије у Венецији, остварује везе са представницима европских држава, преговара с Римском куријом када је реч о дозволи

---

³¹ М. Змајевић је у руској служби у Цариграду при П. А. Толстој од 1710.. У Русију је стигао током 1712, и примио је службу у руској флоти – *Писма и бумаге...*, т. 11, вып. I, 339; т. 12, вып. II, 188, 445-446, 460; Заслуге М. Змајевића у време Северног рата су високо оцењене од Петра I. Видети: http://shiphistory.ru/people/08_10.htm

³² Ти предлози нису потписани, али истраживачи руско-турског рата 1711. са сигурношћу тврде да је Сава Владиславић Рагузински њихов аутор. *Писма и бумаге...*, т. 11, вып. I, 339.

³³ С. М. Соловјев. *op. cit.*, т. 16, 364, 368. Кореспонденција из времена рата сведочи и о корисној активности Саве Владиславића Рагузинског као посредника између руског цара и господара Дунавских кнежевина *Писма и бумаге...*, т.11, вып. I, 298-300, 302-303; т. 12, вып. I, 424.

³⁴ *Писма и бумаге...*, т. 12, вып. II, 392.

³⁵ П. П. Шафиров успео је да убеди великог везира Балтаци Мехмед-пашу да одустане од тог тражења *Писма и бумаге...*, т. 11, вып. I, 577.

делатности католичке цркве у Русији³⁶ и са сенатима Млетачке републике и Дубровника, поручује и купује за руског цара уметничке производе, које упоређује са сличнима у Версају, надгледа обучавање руских дворјана у Италији, и прави друштво цару приликом посете Француској 1717. Током 1727/1728 године, као изванредни и опуномоћени посланик води преговоре с Кином и потписује договор повољан по Русију.³⁷ О озбиљним везама Сава Рагузинског с руским владајућим круговима сведочи и његов утицај на фелдмаршала Б. П. Шереметјева и Ф. М. Апрашкина.³⁸ Током 1722, Сава Владиславић преводи по царевој поручбини и књигу Дубровчанина Мавра Орбина „Краљевство Словена“³⁹, чиме је дао свој допринос остваривању нове језичке и издавачке политике у руској држави.

Сава Рагузински можда је најпознатији представник Дубровачке републике у историји Русије и њене источне политике. Његова је заслуга што је у Русију стигао и прадеда Александра Сергејевића Пушкина.⁴⁰ Још током седамдесетих година XVIII века руски политичари су делатност Рагузинског оцењивали не само као активност у корист Русије, већ и као утемељење обичаја да представници балканских народа улазе у руску службу: „Каријера коју је Рагузински направио код нас, јако је утицала на цели Левант,” сматрао је гроф Воронцов.⁴¹

³⁶ По наредби Петра I, Сава Владиславић Рагузински требао је да се повеже и с папом Климентом XI, и да га убеди о могућности да католички духовници, изузев језуита, посећују Русију, уз услов да се не мешају у политичка питања и не интересују се за страну кореспонденцију, недопустиве активности због којих су језуити и протерани из Русије. С. М. Соловьев. *op. cit.*, т. 18, Москва 1993, 405.

³⁷ С. М. Соловьев, *op. cit.*, т. 16, 526; Т. 17, Москва 1993, 254; *Посланник Петра I на Востоке...*, 141-142; А. П. Бажова, *Русско-югославянские отношения...*, 52-53; Е. Попов, *op. cit.*; И. Лещиловская. *Бог никому не остается должен (Пушкин и сербы)*. – Родина, 2000, № 4. – http://www.istrodina.com/rodina_articul.php?id=184&n=13

³⁸ Шереметјев и Апрашкин неправедно су оклеветани и нападани код цара и у његовој околини због наводних проневера и лошег вођења државних послова, али им је Рагузински помогао да се оправдају. А. И. Заозерский, *Фельдмаршал Б. П. Шереметев*, Москва 1989, 131, 227; *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 478.

³⁹ А. П. Бажова, *Источники для изучения культурных связей России с Сербией и Черногорией во второй половине XVIII в.*, Славянские культуры в эпоху формирования и развития славянских наций XVIII-XIX вв. Москва 1978, 278; С. М. Соловьев. *op. cit.*, т. 18, 484.

⁴⁰ Ту чињеницу у својој аутобиографији спомиње и А. П. Ханибал: „... током 1706. године кренуо сам за Русију из Цариграда заједно са грофом Савом Владиславићем, својом вољом, и доведен сам у Москву.” – Г. Леец, *Абрам Петрович Ганнибал. Биографическое исследование*, Таллин 1980, 11; И. Лещиловская, *op. cit.*; Е. Попов, *op. cit.* Брокгауз и Ефрон. *Энциклопедический словарь. Биографии*. Т. 3, Москва 1993 (Репринтное издание), 625.

⁴¹ Писмо грофа С. Р. Воронцова П. В. Завадовском, *Граф Моцениг. Записка графа С. Р. Воронцова*, Архив князя Воронцова, т. 16, Москва 1880, 165. Активна источна политика

* * *

Новембра 9. 1710. године Османско царство објављује Русији рат и П. А. Толстој је притворен у Цариграду.⁴² У новим приликама, мере предострожности предузео је и дубровачки конзул Лука Кирико Барка, сарадник Саве Рагузинског у османској престоници, као и папски нунције.⁴³ На почетку 1711. године нунције је информисао Петра I о спремности хришћана у Османском царству да подрже Русију у рату против Турака.⁴⁴ Фебруара 22. 1711. године, Петар I је потписао *Манифест* о почетку рата против Турске⁴⁵, који је објављен у Успенској саборној цркви три дана касније.⁴⁶

Две грамате, упућене млетачком дужду Ђованију Корнелију 7. децембра 1710, којима цар предлаже повољне услове за делатност млетачких трговаца у Русији, установљавају основу за активну руску политику према Венецији, у условима већ објављеног рата против Османског царства. Марта 2. 1711. године „патент” за руског конзула у Венецији примио је Далматинац Димитрије Боцис.⁴⁷ У опису његове дужности, упоредо са указивањем помоћи руским поданицима који тргују по млетачким областима, ушли су и одржавање веза с балканским народима, које је требао да подстиче на рат с Турцима.⁴⁸ Априла 1711, као руски агент у Венецији именован је Матија Карета, који је од 1703. до 1710. био тајни агент П. А. Толстоја у Цариграду. Именовање је обављено уз сагласност дужда Ђованија Корнелија, а званично објављен циљ био је да „учврсти пријатељство и пословне односе” између Русије и Млетачке

Русије, и повољни услови за пресељавање, које Петербург пружа током XVIII века, привлаче у руску службу и представнике других, непознатих дубровачких породица

⁴² *Письма и бумаги...*, т. 10, 442, 444, 445, 447, 768.

⁴³ *Ibid.*, т. 10, 771.

⁴⁴ *Ibid.*, т. 11, вып. I, 70, 380-381.

⁴⁵ *Ibid.*, т. 11, вып. I, 74-84, 85-86.

⁴⁶ *Ibid.*, т. 11, вып. I, 386. Церемонија је била грандиозна. Пред црквом су била постројена два гардијска пука, који нису носили уобичајене беле заставе, већ црвене с натписом: „У име Исуса Христа и хришћанства”. Над натписом је имао крст с текстом: „Овим знаком побеђујем”. Цар је учествовао у церемонији као пуковник Преображенског гардијског пука. Видети: Ю. Юль, *Записки датског посланника в России при Петре Великом*, Лавры Полтавы, Москва 2001, 248.

⁴⁷ Д. Боцис, брат И. Боциса, руски контра-адмирал, „чија је знања и лично достојанство Петар I веома поштовао” – Брокгауз и Ефрон. *op. cit.*, т. 2, Москва 1992, 463-464.

⁴⁸ *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 422-423.

републике.⁴⁹ У моменту именованја, међутим, основни политички задатак му је био да приволи италијанске државе на учешће у рату против Османског царства, да одржава везе са хришћанима у њему, те да их снабдева парама и оружјем, као и да их на сваки начин подстиче на борбу с Турцима.⁵⁰

Грамате упућене народима под султановом влашћу, које је Петар I потписао током пролећа 1711, адресиране на црногорски народ, затим „беј Авраму” у Варни, у Молдавију и Влашку, у суштини су позив свим православним и католицима да подрже Русију „ради своје части и славе, и своје слободе”.⁵¹ Грамата упућена Сенату Дубровачке републике од средине априла 1711, је веома конкретна, и послата је држави, а не султану потчињеним народима. Руски цар захвалио се на грамати с којом је Сенат поздравио његову победу на Полтави, и изразио наду да ће у новом рату, објављеном од Османског царства, „уништити не само турску гордост, већ и ослободити много хришћана од варварске тираније”. При том је нагласио да је, „ради користи за цело хришћанство“, важно да томе свој допринос да сваки хришћанин.⁵²

* * *

У време рата током 1711, када је цело руско дипломатско представништво било притворено, заслуге за добру информисаност руске владе о приликама у Цариграду и стању османске армије, имао је дубровачки конзул Лука Кирико.⁵³ Одмах по објави рата он је саопштио о незадовољству у значајном делу османских управних кругова у престоници: „... султан се са својим министрима налази у веома конфузном положају...”. Нарушавање мира будило је, по њему, опасност

⁴⁹ *Ibid*, т. 11, вып. I, 169. Карета преговара и с Генуа о трговачким односима с Русијом. – Н. Н. Бантыш-Каменский. *op. cit.*, 220.

⁵⁰ *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 460; <http://www.mid.ru/ns-arch.nsf> Д. Боцис и М. Карета остварују везе и са устаничким одредима Михаила Милорадовића, који током лета 1711. јавља о спремности хришћана у Румелији, Македонији и Грчкој, у случају да руска војска пређе Дунав „да устану да буде протеран заједнички непријатељ хришћанства”. – *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 423, 424; т. 12, вып. I, 422.

⁵¹ *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 117-119, 153, 225, 246.

⁵² *Ibid*, т. 11, вып. I, 185-186. У ЦГАДА, ф. 59 (Сношения России с Рагузой) налазе се две грамате Дубровачке републике Петру I от 1709 и 1711 г., које су у описима наведене као грамате о размени посланстава (<http://guides.rusarchives.ru/browse/guidebook.html?bid=147&sid=289574>) и сведочанство о двосмерним везама између Русије и Дубровника.

⁵³ С. Ф. Орешкова, *op. cit.*, 16.

од гнева московског цара, „од кога је турска војска могла да страда исто тако као под Бечом”.⁵⁴ Током рата Лука Кирико шаље информације о врло лошем стању и неспособности турске армије да води победоносан рат, али и о неодговарајућим дејствима руске команде у бици на реци Прут.⁵⁵ Корисна за руску владу била је и информација како о промени у мотивацији и односу Порте према већ започетом рату, тако и о главним османским савезницима – шведском краљу и кримском хану.⁵⁶

У депеши од 29. маја 1711, британски дипломата Сетон саопштава да Порта нема намеру да ратује за шведске интересе, и да јој је основни циљ да ослободи границе кримских Татара од блокаде руских тврђава, као и да затвори руски излаз на Црно море. Не мање обавештен био је и Лука Кирико, који је 3. јула 1711, саопштио канцелару Головкину: „Министри више не говоре да су започели рат за рушење новосаграђеног града⁵⁷ и за уништење московске флоте, већ и да руска војска напусти Пољску и да се омогући слободан пролаз шведском краљу.”⁵⁸

Лука Кирико је добро обавештен и информише руску страну о свему што се дешава, истовремено коментаришући чињенице. Поводом смене великог везира Балтаци Мехмед-паше с јаничар-агом Јусуф-пашом (8. новембра 1711 г.)⁵⁹, он пише: „... султан је решио у Једрену да је добро да смени старог везира Мехмед-пашу, и на његово место постави јаничар-агу, што је био промишљен потез да раздели једног од другог, јер би они заједно могли да проузрокују бунт у коме би страдао и он сам. А они су били истомишљеници, рачунали су један на другог, и са собом су имали велику војску и Мухамедово знамење.” Повод да везир буде смењен био је тај што је дуго боравио у Једрену, и није журио у Цариград у очекивању да прими и донесе кључеве од Азова и да их уручи султану, због чега се и задржао, јер без кључева није смео ни да стане пред султана. У међувремену, Швеђани су за њега тврдили да је узео много пара од султана, и да га је обмануо јер није узео довољне гаранције од Руса, а дозволио је руском цару и целој његовој војсци да се много брзо повуче. У томе је учествовао и кримски хан, који је у том тренутку био у великој милости на османском двору, на коме није било умног министра који би

---

⁵⁴ *Ibid*, 103.

⁵⁵ *Ibid*, 115, 126.

⁵⁶ *Ibid*, 117, 119, 126.

⁵⁷ Таганрог

⁵⁸ *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 577.

⁵⁹ *Ibid*, т. 11, вып. II, 604-605.

⁶⁰ *Ibid*, т. 11, вып. II, 605-606.

га не само сменио, већ и погубио, и тако показао делотворну везирску власт, што и Мехмед-паша није учинио због колебања.⁶⁰

У извештајима Луке Кирика дате су и оцене о деловању руске стране, о преговорима о миру, о конфликту између Османског царства и Шведске, о стању у Цариграду у то време, као и оцене које су велики везири Балтаци Мехмед-паша и Јусуф-паша давали о постигнутом мировном споразуму. Да буде користан, а без страха да може да увреди руске властодршце, конзул је тачно пренео речи Јусуф-паше султану да је мир „дар од Бога због гордости и недовољног умећа Москова, а не због храбрости Турака”, те он може да буде сматран више као резултат среће, него војне надмоћи.⁶¹

За остваривање руске политике према Османском царству од значаја је делатност још једног представника дубровачке фамилије Барка, брата Луке Кирика, помињаног у руским хроникама као Николај Барка и Николај Кириков, односно са именима под којима се помињао и Лука Кирико. Никола Барка био је преводилац канцелара Головкина, а у време мировних преговора на Пруту јула 1711. и преводилац потканцелара, барона Шафирова. Да не би страдао ни он, ни његови рођаци у османској престоници, царским указом у време отпочињања преговора наређено је да се за њега користи име Чернишев.⁶² У време самих преговора, које је Шафиров водио с великим везиром у турском логору крај Прута, од три руска преводиоца присуствовао је само Никола Барка. Он је био и посредник преко кога су две стране размењивале информације о намерама и предлоге за основна спорна питања – присуство шведског краља у Османском царству и руске војске у Пољској, предаја Азова и испуњење других услова Прутског мира.⁶³

После Прутског мира, односи између Русије и Османског царства остали су затегнути, чему су допринеле и интриге против пољског краља Августа II и Пољске.⁶⁴ Гласови о поништавању мировног договора потврђени су званичном изјавом Порте пред руским посланицима 26. децембра 1711. Турска страна предлагала је нове преговоре, уз један од основних услова да руска војска изађе из Пољске, где више не би имала права да улази ни у каквом случају. Преговори су се одужили с променљивим успехом. Тим поводом, Лука Кирико гоборио је за турске

⁶¹ *Ibid*, т. 11, вып. I, 568; Орешкова, С. Ф. *op. cit.*, 150-159.

⁶² *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. I, 580. На исти начин је Лука Кирико, на пример, познат и као Макарий Степанов.

⁶³ *Письма и бумаги...*, т. 11, вып. II, 360-361, 362, 368, 375; т. 12, вып. I, 293 и др.

⁶⁴ *Ibid*, т. 12, вып. I, 314, 319.

депутате да ће сутра да одрекну све оно о чему су се договорили претходног дана. Током априла у Једрену је закључен нов мировни договор, различит од Прутског, који је одражавао ново политичко стање.⁶⁵ Посредници у преговорима и у уговарању услова за размену ратификација били су браћа Барка.⁶⁶ Оцењено је да су добро обавили посао, уз предлог П. А. Толстоја и П. П. Шафирова да буду именовани у активну руску службу.⁶⁷

П. П. Шафиров предлагао је да Лука Кирико остане у Цариграду као руски резидент: „он познаје тамошњи двор, а и човек је уман, упознат и са свим нашим тајнама”. Првобитно, Лука Кирико се колебао, али Шафиров га је убедио да то прихвати.⁶⁸ Септембра 18. 1712. Лука Барка прима грамату и патент, којим је примљен у руску службу као резидент у османској престоници.⁶⁹

Мировни уговор из априла 1712. показао се исто тако краткотрајним, као и Прутски. Током лета 1712. Шафиров упозорава Петра I на спремност Порте да поново наруши мир. У условима недовољне обавештености и немогућности нормалне кореспонденције, руски дипломати у Цариграду примали су информације углавном од Луке и Николе Барке, који су били и основни посредници у односима руских посланика с Портом. Информације о присуству великог мноштва руске војске у Пољској, односно непоштовање договора од стране Русије, били су повод за обнову рата крајем октобра 1712. Шафиров и Шереметјев, који су у османској престоници били гаранци за испуњење мировних услова, притворени су.⁷⁰ За одржавање кореспонденције са Петром I они су рачунали на Луку Кирика. Његов коментар поводом одлуке Османског царства да обнови ратна дејства против Русије је уобичајен, и у духу нових идеја које се рађају у Европи: „Садашњи султан себе сматра за апсолутног владоца, који може да започиње рат без сагласности великог броја министара, а војска и остали му се потчињавају од страха”⁷¹

---

⁶⁵ *Ibid*, т. 12, вып. I, 324, 492. Подробан извештај о преговорима посланици П. П. Шафиров и М. Б. Шеремјетев (син фелдмаршал Б. П. Шереметјева) послали су 8. априла 1712 г. Петар I је ратификовао договор 20. маја 1712 г. – *Ibid*, т. 12, вып. I, 492, 493-502.

⁶⁶ *Ibid*, т. 12, вып. I, 372, 483, 500-501.

⁶⁷ *Ibid*, т. 12, вып. I, 570.

⁶⁸ *Ibid*, т. 12, вып. II, 395; С. М. Соловьев. *op. cit.*, т. 16, 383.

⁶⁹ *Письма и бумаги...*, т. 12, вып. II, 138, 139, 390, 395, 396.

⁷⁰ *Ibid*, т. 12, вып. II, 389, 441-444, 454, 456, 461-462, 473; О положају руске дипломатије у Цариграду у време Прутског рата видети Т. Стоилова, *Имунитет и пленничество на дипломатите. Турција. XVIII век*, Историческо бѣдеше, 1-2, 2002, 128-129.

⁷¹ С. Ф. Орешкова, *op. cit.*, 179 и сл.

* * *

Међу најзаслужнијим сарадницима П. А. Толстоја је Дубровчанин Флорио Беневени, унук бискупа Беневенија, који је живео у Цариграду. Флорио Беневени стигао је у Русију током 1714, заједно са П. А. Толстојем, али је на служби код њега у Цариграду био већ од 1708. Вероватно је био изузетно користан са својим знањем источних језика – персијског, турског, татарског, као и италијанског, који је у то време био дипломатски језик Леванта. Тешко је да се потпуно истражи делатност Флорија Беневенија, јер су архив руске дипломатске мисије уништили Турци по објављивању рата новембра 1710. Вести о Беневенију недостају и у документацији коју је посланство слало у руску престоницу. Али, сам Беневени говори о свом боравку у Једикуле заједно с осталим члановима руског посланства: „...бисмо затворени годину и по...”. Ослобођен је 5. априла 1712, и по наређењу П. А. Толстоја постао је преводилац потканцелара П. П. Шафирова. После обнављања рата, Беневени је провео још шест месеци у затвору. У Русију је отишао заједно са П. А. Толстојем. Именован је за преводиоца Оријенталне експедиције при Спољној колегији (Министарство спољних послова), „с годишњом платом од 300 рубаља и са по 10 рубаља месечно за свакодневне потребе. Укупно годишње 429 рубаља.” Следеће две и по године провео је у релативно мирној служби. Али, када је током 1717. Петар I наредио П. А. Толстоју да се пронађе и врати у Русију царевећ Алексеј, који је напустио земљу, Толстој није заборавио да са собом поведе и Флорија Беневенија, ценећи његова знања као преводиоца и вештог познаваоца дипломатских послова, који је доказао своју лојалност као службеник у његовој канцеларији. Јула 26. 1717, П. А. Толстој и А. И. Румјанцев, заједно са Флориом Беневенијем, стигли су у Беч, али царевећ Алексеј је већ био у Напуљу, и изасланици Петра I кренули су за њим. Алексејев повратак у Русију неоспорна је заслуга П. А. Толстоја, и цар га је за то богато наградио. Без награде нису остали ни други учесници у проналажењу царевећа. Флорио Беневени је унапређен од преводиоца у секретара, али није ни ступио на ту дужност⁷², јер му је одмах дат други задатак. Указом од 5. јула 1718, Беневени је именован за руског посланика у Бухари. Историја те мисије је део историје руских интереса према истоку, а његова писма, извештаји и

⁷² *Посланник Петра I на Востоке...*, 14-16.

дневници из тог времена су доказ његовог умећа да пронађе излаз из сложених ситуација и реши постављене му задатке.⁷³

Беневени се вратио у Русију током 1725, и убрзо после тога тражио је одмор и дозволу од Спољног колегија да посети родни град: „Док сам био толико далеко од моје отаџбине Дубровника, изгубио сам оца и мајку. Сем тога, примио сам вести да је у Дубровнику умро и мој деда, који је раније био бискуп у Цариграду... И како сам ја, поменути, најстарији наследник у породици, а браћа и остали рођаци су у неспоразуму, па изгубих дом и све остало, браћа траже моје присуство за извесно време, да видим наш дом и да га се присетим, а у међувремену да покушам да добијем макар и мало наследство, које је остало по смрти мог деде.”

Пред одлазак за Дубровник Флорио Беневени био је изложен понижавајућој процедури за наплату дугова, направљених у време путовања за Персију и Бухару, као и за одређену плату, и „за заслужену новчану награду за његове потчињене, пострадале заједно с њим” у време његове мисије. Преписка и заседања међу различитим службама и комисијама одужиле су се две године. На крају, Беневени је примио тражених 2.000,00 рубаља, неопходних за путовање у Дубровник. Сви који су му помагали у азијској мисији награђени су. Указом од 18. децембра 1727, „секретар Флорио Беневени добио је дозволу да путује у отаџбину и издат му је пасош, дата кочија одговарајућа његовом рангу, и новац за путне трошкове“. То је последњи извештај о Флорију Беневенију. Да ли је стигао до Дубровника и да ли се поново вратио у Русију за пола године, како је забележено у његовој молби за одмор, није познато.⁷⁴ Током две деценије у руској служби, Беневени је учествовао у дипломатским мисијама судбоносним за Русију, и постао важна личност руске дипломатије током прве четвртине XVIII века.

* * *

Крајем XVII века, Русија и Дубровник остварују контакте, али њихове међусобне везе током следећег века остале су површне, упркос наглашеним интересима у конкретним случајевима. Развој руске

---

⁷³ Тој мисији посвећена је књига „Посланник Петра I на Востоке...”; видети: Т. Стоилова, *В търсене на неизвестния Изток*, Проблемът Изток-Запад. Историческа перспектива, София 2003, 191-193.

⁷⁴ *Посланник Петра I на Востоке...*, 27-28.

политике према Османском царству и Средоземљу током XVIII века довео је до неопходности регулисања политичких и економских односа Русије са земљама Јужне Европе. Отварање руског конзулата у Дубровнику био је део тог процеса и могућност за развој обостраних веза, као и руске политике према суседним османским поседима. Развој догађаја у Француској, Европи и Средоземљу током деведесетих година XVIII века одредио је руском конзулу у Дубровнику значајно место у дипломатској служби његове земље. Наполеонови ратови крајем XVIII – почетком XIX века политички су променили простор Средоземља, у коме од 1806. године Дубровачка република више не постоји као самосталан политички субјект. Интерес Русије ка Јадрану и целом Средоземљу ипак опстаје, а руска политика према становништву тог подручја све више се развија.

Tamara STOILOVA

**RUSSIA AND DUBROVNIK
IN THE BEGINNING OF THE XVIII CENTURY**

Summary

The strategic location of Dubrovnik was the reason for the strongly expressed interest in it on the part of Turkey, Austria and Venice, and also, from the end of the XVII century, on the part of Russia. The ties with the Dubrovnik Republic in the first decades of the XVIII century were a part of Russia's attempts to play a significant role in the political life of Europe. During that time the Ottoman Empire and its European domains, as well as the Mediterranean, represented a knot of interests and problems to the backdrop of the entire political environment. Dubrovnik was a willing participant in the international affairs but it also started to ever so often attract Russia's attention as an object of its foreign policy. The relations between the enormous Eurasian empire and the small Adriatic republic were measured first of all by the assistance to the Russian delegation in Constantinople, which was provided by some individuals. Some of them made a significant contribution to the establishment and implementation of the Russian policy in the Mediterranean and towards the Ottoman Empire and the Christians in its European domains – the Dubrovnik consuls from the Barca family, Sava Ragusinski, Florio Beneveni and others. Each one of them took part in the solution to the complicated political and diplomatic problems, which had brought the two empires to a standstill on the brink of war. Ragusinski and Beneveni were credited also as Russian diplomats in Asia as well as with the solution of certain domestic issues. However, the relations between Russia and Dubrovnik remained generally superficial and only become active towards the end of the century as a result of events in Europe and the Mediterranean.